QUWIRSHAQ TEATRI AKTYORIN TÁRBIYALAWDAĠI ÓZGESHELIKLERI

Xaliqnazarova Gúlbaxar Dáwletnazar qızı
Ózbekstan mámleketlik kórkem óner hám mádeniyat institutı
Nókis filialı « Quwırshaq teatr aktyorlıġı » tálim jónelisi 2-kurs studenti

Annotaciya: *Bul maqalada teatrdın ómirde tutqan ornı , aktyordıń teatr ushın neler islew kerekligi sóz etiledi. «Teatrdın mádeniy turmısımızdaġı úlken wazıypasın hám ornın hesh nárse basa almaydı». Sol sebepli teatr saxnasında ról oynaytuġın aktyor joqarı darejede mádeniyatlı, keń dúnyaqaraslı teatr ushın jan táni menen xızmet qılatugın bolıwı kerek. Aktyor saxnanı húrmet etip bilse ġana joqarı shıńlarga erisiwi múmkin .*

Аннотация: *В данной статье рассказывается о роли театра в жизни, что должен делать актёр для театра. «Ничто не может заменить великого задачу и роль и театра в нашей культурной жизни». Поэтому актёр, играющий роль на сцене театра, должен обладать высоким уровнем культуры, широким мировоззрением и всем сердцем служить театру. Если актёр умеет уважать сцену, он может подняться на вершину.*

Abstract: *This article talks about the role of the theater in life, what an actor should do for the theater. «Nothing can replace the great duty and role of the theater in our cultural life». «Therefore, an actor playing a role on the stage of the theater must have a high level of culture, a broad worldview and serve the theater with all his heart. If an actor knows how to respect the stage, he can rise to the top.*

Gilt sózler; *Teatr, aktyor, saxna, obraz, quwırshaq teatrı, mádeniyat, drama teatrı, Sistema, ideya, tamashagóy, spektakl, dramaturg.*

Ключевые слова; *Театр, актёр, сцена, образ, кукольный театр, культура, драматический театр, система, идея, зритель, спектакль, драматург.*

Keywords; *Theatre, actor, stage, image, puppet-show, culture, drama theatre, system, idea, spectator, performance, playwright.*

«Teatr aktyor ushın meshit. Bul ibratxananı húrmet et hám basqalardı da húrmet etiwge shaqir. Jan taniń menen xizmet et, bolmasa bul dárgayǵa jaqınlama».

M.S.Shepkin

(Najimatdin Ańsatbaev «Teatr hám aktyor» kitabinan 5-bet)

Teatr bul aktyor ushın ullı dárgay.Teatrdı birinshi náwbette aktyor húrmet etiwi kerek.Onnan keyin basqalardı húrmet etiwge shaqırıwı kerek. Teatrǵa qádem qoyıwdı niyet etken hárbir insan óziniń ómirin teatr ushın baǵıshlawına, teatr ushın jan táni menen xızmet qılıwına, kerek bolsa teatr ushın turmıs mashqalalarınan keshiwge de qayıl bolıwı kerek.

Eger aktyordı adam etip tárbiyalamasań, onı aktyor etip tárbiyalaw hám úyretiw múmkin emes.

M.N.Ermolova

(Najimatdin Ańsatbaev «Teatr hám aktyor» kitabınan 239-bet)

Álbette aktyor uzaqtı gózley alatuǵın óziniń jeke pikirine iye adam bolıwı kerek. Óytkeni aktyor teatr saxnasında obrazlardı dóretkende sol

obrazdıń ishine kirip atqarıw ushın birinshi náwbette ol óziniń saxnada aytatuǵın sózleriniń túp mánisin túsinip biliwi kerek. Atkyor saxnada aytatuǵın sózlerin tolıq hám anıq etip ayta alıwı tiyis.

Endi qurwıshaq teatrına kelsek quwırshaq ózi ne nárse degen soraw tuwılıwı tábiyiy. Buǵan hár qıylı etip juwap beriw múmkin.

Birinshi jaǵdayda, quwırshaq tek ǵana súwretlew kórkem óneri shıǵarması desek, bul jaǵdayda dúkan veterenariyasındaǵı turǵan jansız predmetti esletedi.

Ekinshi jaǵdayda, quwırshaq ózinen tısqarıda bolǵan adam energiyası hám háreketi arqalı janlanıp, belgili obrazlar dóretiwshi sıpatında kóz aldımızǵa keledi.

Shártli dárejede jansız, súwretlew hám teatr kórkem óneri shıǵarması desek tuwrı boladı .

Quwırshaq teatrı ushın tarbiyalanıp atırǵan qánige dáslepki adımın neden baslawı kerek degen soraw tuwladı. Sebebi quwrshaq kórkem óneri mektebinde túrli qaraslar hám aǵımlar bar ekenligi sır emes. Drama teatrı kórkem óneri mektebi tiykarın salıwshılardıń biri K.S.Stanislavskiy barlıq ómiri aktyor tárbiyalaw hám onı kamalǵa jetkeriw ushın sistema jaratıwǵa baǵishlanadi. Bul sistema aktyordıń tárbiyalanıwda tiykarǵı jónelis esaplanadı. Onıń teoriyasında aktyor óz ústinde islew barısında ózi atqarıp atırǵan obrazǵa kire biliwi hám usı obraz halında jasay biliwi shárt. Bul atqarıwshıdan rólge sáykes jaǵdayın anıq qıyal etiwi hám bul jaǵdaydıń logikalıq sebeplerin biliwi, usı obrazda kózde tutılǵan ideyalıq maqsetti túsiniwi hám usılarǵa muwapıq háreket tabıwı kerek. Dóretip atırǵan obrazdıń ishki dúnyasın ashıp beriwi shárt. K.S.Stanislavskiy dóretken teoriyanı jáhán óner mektepleri tán alıp onı jańa zaman talabına sáykeslegen halda rawajlandırıp hám paydalanıp kelmekte.

Bul mektep jónelisi “Keshirme” mektebi dep ataladı. Usı mektep wákilleri insan ishki dúnyasın haqıyqıy saxnaǵa alıp shıǵıwǵa umtıladı. Olar bir spektakldegi obrazdı 100 márte oynaǵanda da, onıń ishki keshirmelerin hár spektaklde qaytadan júreginen ótkeredi.

Aktyor obraz dóretkende ishki keshirmelerin hár spektaklde qaytadan basınan ótkeriwi hám óz atqariwshılıǵı menen tamashagóylerdi hayran qaldırıwı, olardın alǵıslarına sazawar bolıwı kerek.

Ekinshi jónelis “Eliklew” óneri mektebi dep júrgiziledi. Bul dóretiw mektebiniń iri wákilleriniń biri B.Brext bolıp tabıladı. “Kórsetiw” óneri wákili aktyorı oynap atırǵan rolin, repetitsiyada bir márte haqıqıy oynap, keyin spektaklde obrazlıq haqıyqıy talqılanǵan paytınıń sırtqı formasın eslep qalǵan halda atqarıp shıǵadı.

Demek, aktyorlıq ónerinde eki tùrdegi jónelis mektebi bar eken. Yaqshı onda quwırshaq teatrı aktyorın qaysı mektep tiykarında tárbiyalaw kerek degen soraw tuwıladı. Quwırshaq teatrı aktyorın tárbiyalawdı birinshi basqıshı “Keshirme” óneri mektebi tiykarında bolsa, ekinshi basqıshtaǵı tálim “Kórsetiw” óneri mektebi jónelisinde alıp barıladı.

Ekinshi basqıshtaǵı tálim “Kórsetiw”aktyorlıq óneri mektebi tiykarında alıp barıladı. “Kórsetiw” óneri wákilleri saxnada organik jaǵdaydıń háreket protsesin kórsetpey, al hárekettiń nátiy-jesi yaǵnıy sırtqı korinisin sáwlelendiredi. Bul basqıshta oqıwshı quwırshaq penen islewge dus keledi. Sebebi quwırshaq teatrda obrazdıń talqılanıwı quwırshaqtıń sırtqı háreketkeri arqalı ámelge asırıladı.

Demek quwırshaq teatrı aktyorı ózi obrazǵa kirgeni menen oynatıp atırǵan quwırshaǵı obrazǵa kirmese, ol obrazdıń ishki keshirmelerin tamashagóylerge jetkerip bere almaydı. Quwırshaq teatrı aktyorı ózi obrazǵa

kirip turıp qollarınıń sheberligi menen quwırshaqtı janlandırıwı kerek. Quwırshaq teatrı aktyorı ushın eń keregi qol shınıǵıwları. Sebebi quwırshaqtı oynatqanda aktyorda plastika qollarınıń iyiliwsheńligi, denelerinіń sozılıwshańlıǵı úlken ról oynaydı .

Quwırshaq teatrında sóz hám dawıslardıń ózine tán tuwılıw processi boladı. Sebebi sóz hám dawıslar quwırshaq personajlarınıń bet nıqabınan hám onıń sırtqı kórinisinen kelip shıqqan jaǵdayda tuwılıwı shárt. Háreket waqtında partnyordıń átirapın orap turǵan barlıqqa bolǵan múnasibeti anıq bolıp hám oǵan óz tásirin ótkizip, onı ózgerte alsın .

PAYDALANILǴAN ÁDEBIYATLAR:

1. K.S.Stanislavskiy “Rabota aktyora nad soboy” Moskva “Isskusstvo” 1985g.
2. Najimatdin Ańsatbaev “Teatr hám aktyor” Toshkent 2020y
3. A.Nemirovskiy. “Aktyordıń plastikalıq kórkemliligi”. Qaraqalpaqshalaǵan N. Pirimbetova. “Navruz” nashiryoti 2020 j.
4. M.Ashurova “Quwırshaq teatr kórkem óneriniń aktyorlıq mektebi”. Qaraqalpaqshalaǵan N. Pirimbetova. “Navruz” nashiryoti 2020 j.
5. X. Djuldikaraeva. “Saxna nutqi”. Toshkent 2008.